

شیوه‌نامه اجرایی و نظارتی دوره دکتری پژوهش محور

شماره نامه ابلاغ	تاریخ ابلاغ	تاریخ تصویب
۳/۲۱۴۵۵۳	۱۳۹۳/۱۱/۱۸	۱۳۹۳/۰۹/۰۲

مقدمه

این شیوه‌نامه به منظور تربیت پژوهشگران متخصص و بکارگیری توان دانشجویان دکتری در انجام پژوهش‌های مورد نیاز کشور، بر مبنای آیین‌نامه دوره دکترا (Ph.D) مصوب جلسه ۷۷۵ مورخ ۸/۸/۸۹ شورای گسترش و برنامه‌ریزی آموزش عالی تدوین شده است.

ماده ۱- تعاریف و اختصارات

- ۱- وزارت: وزارت علوم تحقیقات و فناوری.
- ۲-شورا: شورای گسترش آموزش عالی.
- ۳-معاونت: معاونت پژوهش و فناوری وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.
- ۴-دفتر گسترش: دفتر گسترش آموزش عالی
- ۵- دوره دکتری پژوهش محور: دوره دکترای تخصصی که با محوریت پژوهش و مشتمل واحدهای درسی محدود و ارائه رساله برگزار می‌شود.
- ۶-دانشگاه: هر یک از دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی دولتی و غیر دولتی که دارای موافقت قطعی از شورای گسترش آموزش عالی است.
- ۷-مؤسسه: هر یک از مؤسسات پژوهشی دولتی که دارای موافقت قطعی از شورای گسترش آموزش عالی است.
- ۸-گروه: کوچکترین واحد سازمانی در ساختار دانشگاه یا مؤسسه که عهده‌دار انجام آموزش که عهده دار انجام آموزش و پژوهش در یک رشته/گرایش علمی است.
- ۹-کارفرما: شخصیت حقوقی (اعم از دولتی و غیر دولتی) است که طی یک قرارداد، انجام طرح پژوهشی را به دانشگاه / مؤسسه واگذار نموده و متعهد به تامین کلیه هزینه‌های انجام و نظارت بر اجرای موضوع قرارداد است.
- ۱۰- طرح پژوهشی تقاضا محور: طرح پژوهشی دارای کارفرمای مشخص که برابر قرارداد، اجرای آن به دانشگاه / مؤسسه واگذار و اعتبارات کامل آن به همراه هزینه‌های نظارت بر آن توسط کارفرما تامین و نتیجه کار نیز تحویل گرفته می‌شود.
- ۱۱- کمیته راهبری: کمیته‌ای است متشکل از مدیر گروه، معاون پژوهشی دانشگاه / مؤسسه یا نماینده ایشان و نماینده کارفرما که با حضور استاد راهنما تشکیل می‌شود و نظارت بر حسن اجرای طرح و تطابق رساله با طرح پژوهشی را بر عهده دارد.
- ۱۲- هیئت داوران: منظور هیئتی است که ارزیابی نهایی رساله دانشجوی در دوره دکترا را بر عهده دارد. ترکیب هیات داوران عبارت است از استاد یا اساتید راهنما یا اساتید مشاور، ۳ نفر عضو هیات علمی در رشته مربوط با درجه حداقل استادیاری به انتخاب شورای تحصیلات تکمیلی یا شورای آموزشی / پژوهشی دانشگاه / مؤسسه

که باید یک نفر از آنان حداقل دانشیار و از دانشگاه/ مؤسسه‌های خارج از دانشگاه/ مؤسسه مجری باشد.

ماده ۲- ضوابط قرارداد طرح پژوهشی تقاضا محور

طرح پژوهشی تقاضا محور باید دارای شرایط زیر باشد:

- ۱- مورد نیاز یک کارفرمای خارج از دانشگاه مؤسسه باشد.
  - ۲- پیشنهادیه طرح مراحل ارزیابی تخصصی (شامل داوری، تایید شورای پژوهشی دانشگاه/ مؤسسه و کارفرما) را طی نموده باشد.
  - ۳- طرح پژوهشی باید به لحاظ علمی، حداقل در حد رساله دوره دکترا مورد نظر دانشگاه/ مؤسسه باشد.
  - ۴- شرح خدمات و هزینه اجرای طرح پژوهشی، مشخص باشد و تأمین آن توسط کارفرما طی قراردادی (مطابق الگوی مورد تأیید معاونت) بین دانشگاه/ مؤسسه و کارفرما امضا و مبادله شده باشد.
  - ۵- مدت قرار داد باید متناسب با زمان تحصیل دانشجو باشد.
  - ۶- مبلغ مصوب باید در قرارداد قید شده و متناسب با هزینه‌های رساله باشد.
  - ۷- نحوه‌ی هزینه کرد اعتبار طرح مطابق ضوابط دانشگاه مؤسسه می‌باشد.
  - ۸- مسئولیت اجرای طرح پژوهشی به استاد راهنما واگذار شده باشد و حداقل هر شش ماه گزارش پیشرفت به دانشگاه/ مؤسسه متبوع با امضای استاد راهنما تحویل گردد.
- تبصره ۱ - طرح‌های کلان و ملی مصوب شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری (عتف) می‌توانند به عنوان طرح پژوهشی تقاضا محور مبنای پذیرش دانشجو قرار گیرند.
- تبصره ۲- دانشگاه/ مؤسسه ملزم است با رعایت مقررات و در صورت حضور تمام وقت و نداشتن رابطه استخدام، بورس و غیره، پژوهانه حداقل معادل ۵۰ درصد حقوق مربی پایه ۱ از محل اعتبار طرح به دانشجو پرداخت نماید.

ماده ۳- شرایط اخذ مجوز برگزاری دوره دکتری پژوهش محور

- ۱- مشمول تعریف دانشگاه یا مؤسسه در ماده ۱ بند ۶ و ۷ این شیوه‌نامه باشد.
- ۲- دارای طرح پژوهشی تقاضا محور باشد.
- ۳- دارای برنامه جامع پنج ساله مصوب هیأت امانا باشد.
- ۴- دارای اساسنامه مصوب شورا باشد. (برای مؤسسه)
- ۵- دارای موافقت قطعی از شورا باشد. (برای مؤسسه)
- ۶- دارای مجوز دوره دکتری آموزشی- پژوهشی باشد. (برای دانشگاه)
- ۷- دانشگاه متقاضی باید در ساختار خود حداقل سه گروه آموزشی و مؤسسه متقاضی باید حداقل سه گروه پژوهشی دارای موافقت قطعی داشته باشد.
- ۸- دانشگاه/ مؤسسه متقاضی باید در هر رشته مورد تقاضا حداقل سه عضو هیئت علمی تمام وقت با پنج سال سابقه کار داشته باشد و حداقل یک نفر از آنها دانشیار یا بالاتر و دو عضو دیگر استادیار باشند.
- ۹- دانشگاه/ مؤسسه متقاضی باید امکانات، تجهیزات و آزمایشگاه‌های مورد نیاز در رشته‌های مورد تقاضا رداشته باشد.

۱۰- دانشگاه/ مؤسسه باید در زمینه علمی رشته مورد تقاضا دارای حداقل ۵ طرح پژوهشی خاتمه یافته بوده که حداقل دو تا از آنها تقاضا محور بوده و هر یک حداقل ۲ دستاورد علمی شامل: مقاله علمی پژوهشی چاپ شده یا اختراع یا اکتشاف دارای تأییدیه علمی از مراجع ذی صلاح، داشته باشد.

تبصره ۱- موسسات پژوهشی وابسته به دانشگاهها، باید فقط از طریق دانشگاه متبوع خود اقدام به پذیرش دانشجوی دکتری پژوهش محور نمایند.

تبصره ۲- برگزاری دوره دکتری پژوهش محور باید بر اساس اساسنامه موسسه باشد و به تایید شورا رسیده باشد.

ماده ۴- شرایط تعیین ظرفیت دوره پژوهش محور

دانشگاه/ موسسه باید هر سال نسبت به اخذ ظرفیت برای هر رشته تحصیلی اقدام نماید.

۱- دانشگاه/ موسسه باید مجوز رسمی شورا برای برگزاری دوره در مقطع و رشته مورد نظر را منطبق با ماده ۴ دارا باشد.

۲- دانشگاه/ موسسه باید در هر رشته مورد تقاضا حداقل سه عضو هیئت علمی تمام وقت با پنج سال سابقه کار داشته باشد و حداقل یک نفر از آنها دانشیار یا بالاتر و دو عضو دیگر استادیار باشند. همچنین باید امکانات و تجهیزات مورد نیاز رشته مورد تقاضا را دارا باشد.

۳- دانشگاه/ موسسه باید برای هر رشته مورد تقاضا دارای طرح پژوهشی تقاضا محور و قرار داد آن منطبق با ماده ۳ باشد.

۴- هنگام تقاضای دانشگاه/ مؤسسه برای اخذ ظرفیت دوره پژوهش محور، قرارداد یا موافقت‌نامه طرح به طور رسمی امضا و مبادله شده باشد.

تبصره ۱- دانشگاهها به ازای هر ۵ نفر دانشجوی دکتری آموزشی - پژوهشی در هر رشته با رعایت مفاد این شیوه‌نامه مجاز می‌باشند یک نفر دانشجوی دکتری به شیوه پژوهش محور جذب نمایند مشروط بر اینکه استاد راهنما طرح پژوهشی تقاضا محور داشته باشد.

تبصره ۲- تعداد ظرفیت در هر رشته برای موسسات بر اساس تعداد قراردادهای، زمان، مبلغ قراردادهای و تعداد اعضای هیأت علمی متخصص تمام وقت و امکانات و تجهیزات آزمایشگاهی و کارگاهی تعیین می‌شود.

ماده ۵- مراحل بررسی تقاضای دوره پژوهش محور

- ۱-۵- فرایند صدور مجوز برگزاری دوره توسط شورا
- ۱-۱-۵- ارائه درخواست توسط موسسه با ذکر عنوان رشته و گرایش، با رعایت ماده ۴ و ارسال مستندات از طریق سامانه هوشمند توسعه آموزش عالی به دفتر گسترش.
- ۲-۱-۵- ارائه موافقت قطعی تأسیس.
- ۳-۱-۵- ارائه اساسنامه مصوب شورا.
- ۴-۱-۵- ارائه فهرست امکانات و تجهیزات کارگاهی و آزمایشگاهی مورد نیاز
- ۵-۱-۵- پس از طی نمودن مراحل بررسی، موافقت یا عدم موافقت شورا صادر می‌گردد.
- ۲-۵- فرایند ایجاد ظرفیت برای کد رشته در معاونت

الف: مؤسسه درخواست خود را با ذکر عنوان رشته و گرایش، عنوان طرح پژوهشی تقاضا محور، نام کارفرما، قرارداد توافقنامه با کارفرما در موضوع مورد درخواست، تعداد دانشجویی مورد نیاز در هر طرح، مشخصات عضو هیات علمی مجری طرح (استاد راهنما) و همچنین مجوز برگزاری دوره دکتری از شورا، به معاونت به شرح زیر اعلام می‌نماید:

- ۱- درخواست کتبی مبنی بر تعداد دانشجو در رشته مورد نظر با امضای رئیس / معاون پژوهشی مؤسسه.
  - ۲- تکمیل فرم‌های مربوطه که در سایت وزارت قرار دارند با امضای رئیس / معاون پژوهشی مؤسسه.
  - ۳- ارائه مجوز شورا برای برگزاری دوره
  - ۴- ارائه نسخه‌ای از قراردادهای مرتبط با موضوع پذیرش دانشجوی دکتری
- ب: درخواست مؤسسه در معاونت بررسی و در صورت تأیید، به دفتر گسترش اعلام می‌شود. اقدامات حوزه معاونت برای تعیین ظرفیت پذیرش دانشجو در هر کد رشته به شرح زیر است:
- ۱- بررسی و تأیید قراردادهای ارسالی.
  - ۲- تأیید و ارجاع تعداد ظرفیت مصوب برای هر رشته به دفتر گسترش
- تبصره ۱- ظرفیت‌های اعلام شده برای برگزاری دوره پژوهش محور، به صورت یکبار پذیرش بوده و تعیین ظرفیت پذیرش جدید در هر سال تحصیلی منوط به اخذ مجوز از معاونت می‌باشد.
- ج: دفتر گسترش ظرفیت پذیرش اعلام شده توسط معاونت را بررسی و به سازمان سنجش آموزش کشور و معاونت اعلام می‌نماید.

ماده ۶: شرایط استاد راهنما

- استاد راهنما که توسط دانشگاه یا مؤسسه انتخاب می‌شود باید حداقل استادیار و دارای شرایط زیر باشد:
- ۱- حداقل دو دانشجوی کارشناسی ارشد را راهنمایی و فارغ‌التحصیل نموده باشد.
  - ۲- دو طرح پژوهشی (به عنوان مجری) که حداقل یکی از آنها تقاضا محور باشد را به پایان رسانده باشد (یکی از طرح‌ها می‌تواند در دست اجرا باشد).
  - ۳- استاد راهنمای دوره دکتری پژوهش محور باید دارای طرح پژوهشی تقاضا محور مطابق شرایط ماده ۳ باشد (دانشجو هیچ گونه مسئولیتی در قبال تهیه و تصویب طرح پژوهشی تقاضا محور ندارد).
  - تبصره ۱- در صورت نیاز دو استاد راهنما می‌توانند عهده دار راهنمایی رساله باشند (مطابق تبصره ۴ ماده ۳ آیین‌نامه دکترا).
  - تبصره ۲- در صورت نیاز، به پیشنهاد استاد راهنما و تأیید شورای پژوهشی و فناوری دانشگاه / مؤسسه می‌تواند یک یا دو استاد مشاور برای هدایت دانشجو تعیین نماید.

ماده ۷- ارزیابی و نظارت

- ۷-۱- پذیرش دانشجو در دوره دکتری پژوهش محور از طریق آزمون‌های سراسری نیمه متمرکز سازمان سنجش آموزش کشور است.
- ۷-۲- دانشجوی دکتری باید ۳ تا ۸ واحد آموزشی مرتبط با موضوع رساله با تشخیص استاد راهنما و تأیید گروه را بگذراند. واحدهای درسی باید بر اساس برنامه درسی مصوب در هر رشته و در راستای پیشبرد اصول

تئوری رساله تعیین گردد.

۳-۷- دانشجوی دکتری باید پیشنهادیه طرح پژوهشی خود را از آغاز نیمسال اول تا پایان آن با هماهنگی استاد راهنما، پس از تایید هیئت داوران (بدون عضو خارجی) در شورای تحصیلات تکمیلی دانشگاه یا شورای پژوهشی دانشگاه/موسسه به تصویب برساند.

۴-۷- کارفرما می‌تواند یک نفر را به عنوان استاد مشاور (واجد شرایط و مورد تایید دانشگاه/موسسه) معرفی کند که به عنوان عضو هیات داوران در جلسات حضور داشته باشد.

۵-۷- دانشگاه/موسسه موظف است در پایان هر دو نیمسال نسبت به برگزاری جلسه کمیته راهبری اقدام نماید.

۶-۷- در دوره دکتری پژوهش محور ارزیابی به صورت احراز قابلیت‌های پژوهشی، بر اساس روند پیشرفت فعالیت‌های پژوهشی سنجیده می‌شود. میزان پیشرفت فعالیت‌های پژوهشی دانشجو توسط استاد راهنما به کمیته راهبری گزارش و در صورت تأیید، دانشجو می‌تواند به فعالیت‌های پژوهشی خود ادامه دهد.

۷-۷- در صورتیکه در هر مرحله عدم انجام تعهدات کارفرما موجب اختلال و غیر قابل قبول بودن پیشرفت کار شود، استاد راهنما موظف هستند ظرف مدت حداکثر ۳ ماه نسبت به رفع مشکل دانشجو اقدام نمایند.

۸-۷- دانشجو پس از تأیید استاد راهنما به شرط کفایت دستاوردهای علمی رساله (چاپ حداقل ۲ مقاله در مجلات علمی دارای نمایه معتبر)، موظف است گزارش کار خود را در جلسه پیش دفاع در حضور هیئت داوران (بدون عضو خارجی) ارائه نماید و در صورت تایید می‌تواند از رساله خود دفاع نماید.

بصره ۱- در شرایط خاص، دستاوردهای اجرای طرح پژوهشی شامل دانش فنی مدون، اختراع، اکتشاف، نوآوری، اثر بدیع ادبی یا هنری، کتاب تالیفی و تصنیفی (که توسط مراجع ذی صلاح علمی ارزیابی و تأیید شده باشند) پس از تأیید هیئت داوران می‌تواند جایگزین مقاله گردد.

۹-۷- مسئولیت کفایت کار انجام شده دانشجو برای پاسخگویی به کارفرما بر عهده استاد راهنما خواهد بود.

۱۰-۷- نحوه تشکیل و شرح وظایف هیئت داوران، چگونگی دفاع و احراز کفایت دستاوردهای علمی رساله، تابع دستورالعملی است که به تصویب دانشگاه/مؤسسه رسیده باشد.

۱۱-۷- هیئت داوران که ارزیابی نهایی رساله دانشجو را برعهده دارد توسط دانشگاه/مؤسسه و طبق مقررات مربوط انتخاب می‌شوند.

۱۲-۷- ارزیابی رساله بر اساس کیفیت علمی پژوهش انجام شده، میزان نوآوری، چگونگی دفاع از یافته‌های پژوهشی و نحوه نگارش انجام می‌شود و نتیجه آن به یکی از دو صورت زیر تعیین می‌شود:

الف: قبول (در یکی از سطوح: عالی، بسیار خوب، خوب)

ب: غیر قابل قبول

بصره ۲- چنانچه رساله دانشجو «غیر قابل قبول» ارزیابی شود، بنا به تشخیص هیئت داوران، دانشجو مجاز است طی حداکثر شش ماه، به شرط اینکه از حداکثر مدت مجاز تحصیل بیشتر نشود، اصلاحات لازم را به عمل آورد و صرفاً برای یک بار دیگر از آن دفاع کند.

۱۳-۷- دانشگاه/موسسه موظف است برای ثبت پیشنهادیه رساله و رساله در سامانه پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (IRANDOC) به موقع اقدام نماید.

۷-۱۴- دانشگاه / مؤسسه موظف است در پایان هر سال گزارشی از تعداد و وضعیت تصویب پیشنهادهای و وضعیت پیشرفت هر ساله دانشجویان پژوهش محور به همراه رضایت کارفرما به معاونت ارسال نماید.

ماده ۸- تفسیر مواد این شیوه‌نامه برعهده معاونت است و مواردی که در این شیوه‌نامه ذکر نشده، تابع آیین‌نامه دوره دکترا و سایر قوانین و مقررات وزارت می‌باشد.

این شیوه‌نامه مشتمل بر ۱ مقدمه، ۸ ماده و ۱۱ تبصره در جلسه مورخ ۹۳/۰۹/۰۲ کمیسیون پژوهش و فناوری شورای گسترش آموزش عالی به تصویب رسید و برای دانشجویان ورودی مهر ماه سال تحصیلی ۹۴-۹۵ به بعد لازم الاجرامی‌باشد.